

Gudbrandsdalstinget

UTTALELSE FRA GUDBRANDSDALSTINGET 23. MARS 2021

NOU 2020:15

Gudbrandsdalen som forsøksregion for ny distriktpolitikk

Gudbrandsdalstinget mener Gudbrandsdalen bør bli forsøksregion for utprøving av nye distriktpolitiske virkemidler. Dette bør skjer i tråd med Norman-utvalgets anbefalinger. Det bør gis handlingsrom til «frikommuneforsøk» med fristilling fra statlige retningslinjer for å skape innovative og lokalt tilpassede løsninger.

Kommunene i Gudbrandsdalen kjenner seg godt igjen i Norman-utvalgets beskrivelse av distriktenes utfordringer. Vi støtter opp om å utvikle tiltak innen den «brede distriktpolitikken» som kan gi likeverdig grunnlag for attraktive og gode lokalsamfunn. En oppdatert og framtidsrettet distriktpolitikk vil bidra til å utvikle landet som helhet. Skal det lykkes å snu flyttestrømmen kreves det svært sterke virkemidler

Utvikling av nye arbeidsplasser er viktig. Det vises her til utredningen om næringsrettede virkemidler i NOU 2020:12 (Brandtzæg-utvalget). Samtidig er det ikke arbeid alene som får folk til å flytte til distriktene. Det må også andre tiltak til. Utvikling av bostedskvaliteter som tiltrekker seg ungdommer med rett kompetanse er viktig tiltak. Det er viktig å gi kommunene mulighet og økonomisk handlingsrom for å utvikle attraktive og unike lokalsamfunn som etterkommer ungdommens ønske om urbane kvaliteter kombinert med nærhet til naturen og rimeligere kostnadsnivå.

Gudbrandsdalen og Innlandet har særskilte utfordringer som krever aktive og forutsigbare distriktpolitiske virkemidler. Etter vårt syn er følgende tiltak særlig aktuelle for å møte utfordringene:

- **Forsøk: Gudbrandsdalstinget mener Gudbrandsdalen bør bli forsøksregion for utprøving av nye distriktpolitiske virkemidler, som kommer i tillegg til** de ordinære og grunnleggende virkemidlene. Barnefamilier er en svært viktig målgruppe. Differensiert og målrettet økonomisk støtte og subsidierte brukerbetaling til denne målgruppa bør derfor prøves ut. Likeverdige tilbud og tjenester er ikke det samme som like tilbud og tjenester, og distriktskommunene trenger frihet til å finne gode lokale løsninger. For å utvikle distriktskommunenes særpreg må det gis handlingsrom for å mobilisere den skaperkraften og kreativiteten som ligger i lokalsamfunnene på en bedre måte.
- **Desentralisering av statlige arbeidsplasser:** Erfaringer og utviklingstrekk som følge av økt digitalisering og utbygging av infrastruktur må føre til at statlige arbeidsplasser og statlige kompetansemiljø i større grad blir flyttet ut og samlet i distriktene. Dette vil være et betydelig bidrag til å skape positive ringvirkninger og bidra til distriktsutvikling. Samtidig kreves det et godt regionalt

samarbeid for å skape de regionale kraftsentrene slik det er tenkt i det pågående arbeidet med strategi for småbyer.

- **Digital infrastruktur og veger:** Høyhastighets bredbånd til alle husstander og næringsdrivende bør være en rettighet og må på plass snarest mulig. Det forutsetter en betydelig økning i statlig finansiering. Digital infrastruktur er grunnleggende for å møte distriktenes utfordringer og kan ikke være avhengig av lokal finansiering eller næringslivets krav til avkastning. Utbygging av veger er et særdeles viktig distriktpolitisk tiltak som bygger opp under bosetting, likeverdige tjenester og næringsutvikling i hele landet. Utbedring av fylkes- og riksvegnettet utløser regionforstørring og styrker regionsentra.
- **Distriktpolitiske, næringsrettede virkemidler:** Etablerte distriktpolitiske virkemidler må videreføres og videreutvikles slik at nødvendig forutsigbarhet sikres og distriktpolitiske målsetninger nås. Ordningene må differensieres og målrettes på en måte som bygger opp under nasjonal politikk. Som eksempel nevnes ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift som bidrar til at næringslivet i distriktene opprettholder nødvendig konkurransekraft og sysselsetting. Landbruksnæringen står sterkt i Gudbrandsdalen, og må sikres tilgang til investeringsmidler for utvikling og renovering av driftsbygninger.
- **Desentralisert utdanning og tiltak for å stimulere kompetanseutvikling:** For å sikre god kompetanse til private og offentlige arbeidsgivere i distriktene er det viktig å kunne ta utdanning/etterutdanning uten å måtte flytte, og ved siden av jobb. Desentraliserte og fleksible studie- og kompetansebyggingstilbud må prioriteres høyere. Mer enn 70% av de studerende blir værende i den regionen der de har studert. Det tilsier at en desentralisert høyskole- og universitetsstruktur må tilstrebes dersom vi mener noe med spredt bosetning. Lokaliseringsstrukturen må hensynta næringslivets behov og tilgangen på naturressurser for verdiskaping. Fylker med særskilte utfordringer må få særlig oppmerksomhet. Ordninger for nedskrivning av studiegjeld må også innføres i Sør-Norge.
- **Boligmarkeder:** Det må tas en gjennomgang av skattesystem og virkemidler i Husbanken og andre aktører med sikte på å utvikle et mer velfungerende og forutsigbart boligmarked i distriktene. Tilrettelegging gjennom eksempelvis «prøveboliger» og «seniorboliger» i distriktene kan bidra til en bedret balanse mellom sentrum og periferi. Boligsosiale tiltak til grupper som trenger særskilt tilrettelegging, vil kunne gi økt stabilitet og forutsigbarhet i boligmarkedet. Det er også interessant å se nærmere på hvordan tilrettelegging for sentrumsnære fritidsboliger kan fungere som vekstimpuls. Gudbrandsdalstinget fremmer forslag om at Skjåk kommune får status som pilot for å prøve ut en modell for «fra leie til eie» rettet mot tilflyttere. Forslaget er nærmere beskrevet og grunnlagt i vedlegg til dette høringsinnspillet.
- **Styrke regionsentrene:** Regionsentrenes utvikling er viktig for distriktenes utvikling, og må behandles mer på linje med storbyene. Innlandets regionsentre ivaretar i dag viktige kultur- og samfunnsoppgaver også for områdene rundt. Gudbrandsdalstinget vil arbeide for å forankre forståelsen av dette enda bedre i kommunene våre. For å oppnå dette må omlandet styrkes for nettopp å bygge sterke regionsentre.
- **Finansiering av kommunal sektor:** I gjennomgangen av inntektssystemet må det vurderes om kommuner med et stort antall deltidsinnbyggere skal kompenseres for ekstra kostnader. Samtidig må det, gjennom de regionalpolitiske elementene i inntektssystemet, kompenseres for faktiske distriktsutfordringer. Kommuner med lave skatteinntekter som følge av lavt inntektsnivå og svak næringsstruktur må kompenseres for dette.

Økningen i antall eldre krever kompetanse og ressurser. Dersom distriktskommunene også framover skal kunne finansiere og bemanne nødvendige velferdstjenester, inkludert ressurskrevende tjenester, kreves det treffsikre nasjonale tiltak.

- **Brukertall må i større grad enn folketall være førende:**

I Innlandet er hver tredje bolig en fritidsbolig, selv når vi regner med byene. Gudbrandsdalen har en anseelig del av disse fritidsboliger og forskerne snakker om «deltidsinnbyggere» og «flerhushjemmet». Dette har aktualisert seg særlig i forbindelse med pandemien. I flere av våre kommuner mangedobles brukertallet store deler av året. Tiden er overmoden for at det legges handling bak ordene at «brukertall fremfor innbyggertal skal være førende for lokalisering, dimensjonering og finansiering av offentlig tjenesteproduksjon og infrastruktur».

- **Sikre rettmessig andel av verdiskapningen:** Distriktskommunene må sikres sin rettmessig, direkte andel av verdiskapningen som følge av avgitte naturressurser. Disse inntektene vurderes som avgjørende for at distriktskommunene fortsatt skal være i stand til å møte utfordringene knyttet til tjenesteyting og attraktivitet. Denne andelen av verdiskapningen må kunne disponeres av vertskommunene selv, basert på lokaldemokratiske forvaltningsprinsipper. Vi viser til at det er bred enighet på Stortinget om at de lovfestede konsesjonsordningene, og muligheten til lokalbeskatningsrett av kraftanlegg som sikrer vertskommunene denne andelen, skal videreføres og må danne grunnlag for samme ordninger på annen naturressursbruk.